قۇمۇل ھەققىدە

گۈجېڭچېك

قۇمۇل شەرقىي تېيانشاننىڭ جەنۇبىدىكى قۇمۇل ئويمانلىقى بىلەن ئۇنىڭ شەرق ۋە غەرب تەرىپىدىكى چۆللۈكنى كۆرسىتىدۇ، كونكرېت قىلىپ ئېيتقاندا، ئۇ بۈگۈنكى قۇمۇل شەھىرىدىن ئىبارەت، قۇمۇل خەن دەۋرىدە ئۇيغۇرغۇل دەپ ئاتالغان، شەرقىي خەن سۇلالىسىنىڭ يوڭچېڭ 16 - يىلى (مىلادى 73 - يىلى) ئوزۇق - تۇلۇك بېگى تەسىس قىلىنىپ، بوز يەر ئېچىش ئاساس قىلىنغان، ئۇچ پادىشاھلىق، جىن دەۋرلىرىدە قۇمۇلدا ئوزۇق - تۇلۇك ئىشلەپچىقىرىش بېگى تەسىس قىلىنغان.

يۇەن سۇلالىسىدىن باشلاپ، قۇمۇلنىڭ سىياسىي مەركىزىي شەھەر قىلىش يۆتكىلىشكە باشلىغان، موڭغۇللار ھۆكۈمرانلىقىدىكى قەبىلىلەر تېيانشاننىڭ جەنۇبىدىكى قاراسۇ ئەتراپىغا مەركەزلەشكەن، يەنى ئۇلار شەرقىي تېيانشاننىڭ جەنۇبىدىن ئېقىپ ئۆتىدىغان قۇمۇل (قاراسۇ) دەرياسى ۋادىسىدا تېرىكچىلىك قىلغان، بۇ چاغدا بۇ يەرگە قۇمۇل دەپ نام بېرىلگەن. مىڭ سۇلالىسىدا 卫哈密 (خامىۋەي) دەپ، چىڭ سۇلالىسىدا 哈密 (خامى - قۇمۇل) دەپ ئاتالغان. بۇ نام ھازىرغىچە ئۆزگەرتىلمىدى.

قۇمۇل دېگەن بۇ نام قۇمۇلنىڭ شىمالىدىكى «哈梅岭» (خامېيلىك) دېگەن تاغنىڭ نامىدىن كېلىپ چىققان. ئەينى زامانىدا قۇمۇلنىڭ نامى خەنزۇچە 哈梅岭 里哈梅哈، 里迷哈، 力密哈 دەپ ئاتالغان. شۇ جايدىكى تۇرکلەرنىڭ تىلىدا كۇمۇل (Kumul) ياكى كۇمۇر، موڭغۇل تىلىدا كامىل (Khamil) دەپ ئاتىلاتتى. ھازىر ئۇيغۇر تىلىدا قۇمۇل دېيىلىدۇ. بۇ، قۇم دۆڭىسى دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. يۇەن سۇلالىسىدا ئېلىمىزگە ساياھەتكە كەلگەن ماركوپولۇنىڭ خاتىرىسىدىمۇ Camul (哈密力) دەپ يېزىلغان. قۇمۇل شەھىرى يېڭىجېك 9 - يىلى (1727 - يىلى) بۈگۈنكى قۇمۇل شەھىرىنىڭ جەنۇبىغا بىنا قىلىنغانىدى. كونا شەھەر چىڭ سۇلالىسىنىڭ كاڭشى 56 - يىلى (1717 - يىلى) ھازىرقى شەھەرنىڭ غەربىي جەنۇبىغا ئىككى يول كېلىدىغان جايدا ئىدى، بۇ جاي ئۇيغۇر تىلىدا شەھەر ئىچى دەپ ئاتىلىدۇ. قۇمۇلدا ھەققەتەن قۇم كۆپ، 1956 - يىلى ئاپتونوم قۇمۇلغا كەلگەندە ھازىرقى تۆت كوچىنىڭ 200 مېتر نېرىسىدىلا قۇملۇق بولغاچقا، قۇمۇللۇقلار ئۇ يەرنى شىمالىي قۇملۇق دەپ ئاتىشىدىكەن، شەرق ۋە غەرب تەرىپىدە بۇلاق سۇيىدىن ھاسىل بولغان پارچە - پۈرات بوستانلىقتىن سىرت، باشقا جايلار ئاساسىي جەھەتتىن چۆللۈككە تۇتىشىپ كېتىدىكەن. ھازىر لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۇريولى ۋە لەنجۇ - شىنجاڭ تاشيولىنىڭ ئىككى قاسىنىدا بوز يەرلەر ئۆزلەشتۈرۈلۈپ، تېرەك، سۆگەت، قارا ياغاچ، جىگدە قاتارلىق دەرەخلەر ئورمان بەلبېغى قىلىنغان «سالالاشتۇرۇلغان ئورمان تورى» ھاسىل بولغان چۆلدىكى بوستانلىق مەيدانغا كەلدى. قەدىمكى يېمىشەك يولىدىكى قۇمۇل بۈگۈنكى كۈندە شەرقىي شىنجاڭ رايونىنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت، قاتناش، سودا مەركىزى بولۇپ قالدى.

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى